

Etička dilema

Sečom drveća uz rečnu obalu započeli su radovi na izgradnji derivacione mini hidroelektrane (MHE) u okolini zabačenog sela u brdsko-planinskom području koje pripada zaštićenim prirodnim dobrima.

Meštani, mahom starije stanovništvo, u početku su negodovali strahujući da će im ovaj projekat ugroziti pristup njivama i pašnjacima, reci i izvorištima, a sečom šuma i bezbednost, jer se mogu pokrenuti klizišta i povećati rizik od bujičnih poplava. Međutim, investitor ih je umirio obećanjem da će se pridržavati propisa, a u svoje planove naknadno je uključio popravku lokalnog puta kojim će se selo lakše povezati sa gradom, pogotovo zimi kada je odsečeno, zatim prevoženje starijih lica po potrebi do udaljenog doma zdravlja i nedeljnu nabavku potreština za staračka domaćinstva. S obzirom da većina radno sposobnih nepovratno napušta sela u potrazi za poslom, obavezao se da će zapošljavati lokalno stanovništvo na održavanju postrojenja i čišćenju korita reke. Meštani sada u izgradnji MHE u njihovom kraju vide šansu za početak razrešavanja pre svega ekonomskih a onda i ostalih problema koji ih decenijama opterećuju. Neki, doduše manjina, i dalje su skeptični prema obećanjima. Vlasnici gazdinstava koja zarađuju od etnoturizma smatraju da će zbog promena koje će prirodno okruženje pretrpeti njihova delatnost biti potpuno onemogućena. Zatražili su podršku rukovodstva lokalne opštine, koje je odlučilo da se drži po strani, s obrazloženjem da dozvole za investicionu gradnju nisu u njegovoj nadležnosti. Nakon toga obratili su se medijima s pozivom da posete mesto i upoznaju javnost sa problemom.

Urednik lokalnog lista daje zadatak jednom novinaru da ode na teren i izvesti o situaciji. Računa na to da će novinar dobiti informacije “iz prve ruke” s obzirom na to da je odrastao u tom kraju i da u ovom selu ima rodbinu. Pripremajući se za zadatak, novinar je istraživao temu šire i došao do sledećih činjenica i argumenata:

- Nacionalni akcioni plan za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora predviđa izgradnju velikog broja MHE, od čega je realizovan deseti deo. Investitori dobijaju dozvole za gradnju i u zaštićenim zonama prirode.
- Zagovornici plana tvrde da: država je potpisnik međunarodnih sporazuma koji je obavezuju da elektroenergetske potrebe obezbeđuje i putem alternativnih izvora energije; MHE rade po principu „čiste” tehnologije i rešavaju problem emisije štetnih gasova tokom proizvodnje u klasičnim hidroelektranama, a njihova je gradnja u skladu sa standardima EU; koristi se samo određeni procenat vode iz vodotoka; proizvodnja je u interesu građana, a meštanima omogućuje zapošljavanje; u razvijenim zemljama ima i po nekoliko hiljada MHE, a te zemlje postavljaju i poštuju ekološke standarde.
- Protivnici se pozivaju na stručne analize i tvrde da: korist od izgradnje je zanemarljiva (učešće u godišnjem energetske bilansu je oko 3%), a šteta velika i nenadoknadiva, jer se hiljade kilometara vodotokova trajno upropaštavaju; država je potpisnik UN konvencija na kojima se bazira koncept

obnovljivih izvora energije, dok MHE pogubno deluju na prirodu uništavanjem biološke raznovrsnosti i degradacijom izvora i zemljišta; nacionalno bogatstvo u šumama, rekama i izvorima čiste vode daleko je manje od pretpostavljenog, a MHE se grade na čistim rekama, gde je voda prve i druge klase kvaliteta; dozvole se izdaju bez studija koje prate negativne efekte po okolinu; alternativni neškodljivi izvori mogu biti i energija vetra, sunca, geotermalna te biomasa koji su ogromni neiskorišćeni resursi.

- Udruženja građana ne veruju u opštu dobrobit od MHE, već smatraju da je u pitanju samo privatni interes investitora; ističu da potrošače niko nije pitao da li žele da plaćaju troškove MHE kroz račune; formiraju aktivističke grupe za zaštitu reka i organizuju peticije, proteste i blokade radova na samom terenu; alarmiraju javnost i nastoje da podignu ekološku svest.

Obavljajući razgovore sa meštanima novinar uviđa da su nespremni da razmisle o širim aspektima problema koje povlači izgradnja MHE, pre svega ekološkim, već da je njihov fokus uglavnom na onome šta dobijaju a šta gube u ovom konkretnom slučaju. Štaviše, očekuju od njega, i to su mu otvoreno stavili do znanja, da o projektu piše afirmativno, jer ne žele da se novinarskim člankom privuče pažnja javnosti i aktivista raznih pokreta za očuvanje životne sredine koji bi pohrlili u selo da ospore ili blokiraju gradnju. Takvo interesovanje smatraju licemernim, jer da je postojala iskrena briga društva za ekološke potencijale tog kraja, selo bi do sada osetilo dobrobit od toga. Ističu da od ekoloških parola nemaju ništa, da je većina domaćinstava siromašna i da im je potrebna konkretna pomoć a ovo je jedina na koju mogu da računaju. Novinara mole i članovi njegove familije da bude lojalan selu jer ne žele da se zameraju komšijama.

Pred novinarom je prazna stranica koju treba da popuni tekstom, kao i dilema: da li da na molbu članova svoje rodbine i meštana prećuti informacije koje bi dovele u pitanje opravdanost izgradnje MHE u zaštićenoj zoni prirode, i izbaciti delove intervjua koji sadrže mišljenja onih koji joj se otvoreno protive? Ili treba tekst da napiše u skladu sa svim saznanjima do kojih je istražujući došao?

SMERNICE ZA RAZMIŠLJANJE

Da biste i vi odgovorili na ova pitanja, najbolje je da se stavite u položaj novinara i da razmislite o sledećem:

Slazete li se stavom meštana da je pitanje izgradnje MHE u tom kraju prevashodno lokalni problem o kome u krajnjoj liniji samo oni treba da se izjašnjavaju? Kako procenjujete razloge zbog kojih se neki u mestu opiru izgradnji i da li su oni od značaja za poziciju koju biste zauzeli pišući tekst? Koje biste dimenzije problema u izgradnji MHE na tom lokalitetu vi istakli u svom tekstu?

Možete li opravdati molbu meštana da se neke informacije prećute (i o projektu piše afirmativno) razlozima koji vam deluju etički uverljivo? Ako ne, analizirajte zbog čega.

Istražite pojam profesionalne etike i Kodeks novinara Srbije, posebno odeljke koji se odnose na istinitost izveštavanja i na nezavisnost od pritisaka. Ukoliko se prikloni molbi meštana, prihvatajući njihove razloge, da li bi novinara mogla opravdati stavka „Novinar se ne može prisiliti na izražavanje mišljenja protivnog njegovoj savesti”? Analizirajte da li je ona u sukobu sa nekim drugim stavkama Kodeksa i zbog čega?